





گزارش طرح ارتباط با جامعه (فرصت مطالعاتی)

لیلا نجفیان رضوی

عضو هیات علمی گروه تاریخ

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

مهر ماه ۱۴۰۳

هدف:

استخراج روایات و سیره معصومین(ع) از کتاب

شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید

برای هجده عنوان درسی دوره آموزشی «همسفر نور»

در موسسه بیان هدایت نور

روش انجام کار:

(۱) مطالعه سطر به سطر متن فارسی ۲۰ جلد کتاب و استخراج داده های مرتبط با هر یک از موضوعات.

* استفاده از ترجمه نسخه چاپی علیرضا لایقی.

(۲) جستجوی هر یک از داده ها در نسخه عربی کتاب و قرار دادن در جداول تنظیم شده.

* استفاده از نرم افزار نور السیره ۳

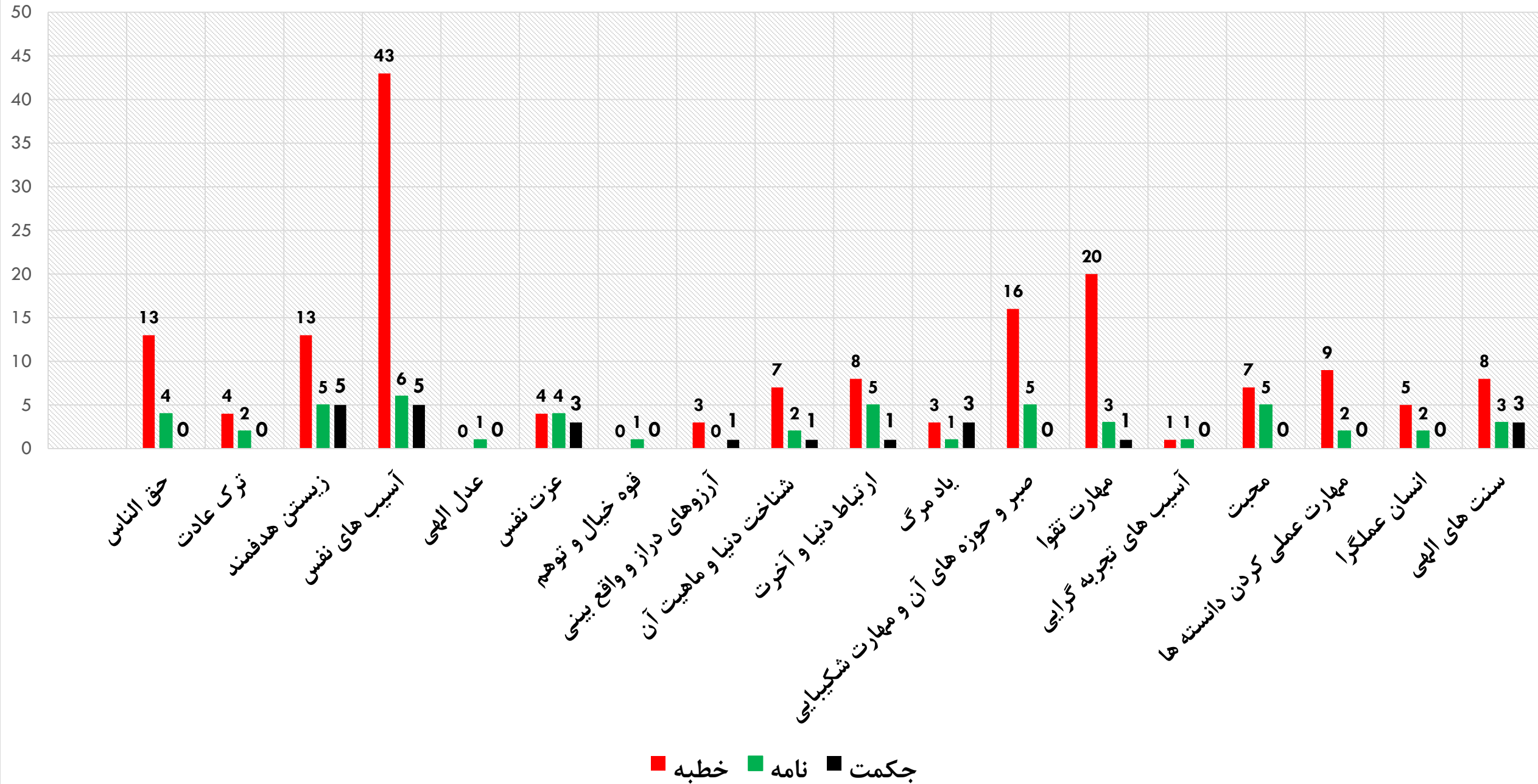
(۳) جستجوی روایت یا خبر در نرم افزار جامع الاحادیث ۳.۵، موسسه نور با هدف بررسی سابقه آن در منابع کهن شیعی قبل از شرح نهج البلاغه

دشواری های کار:

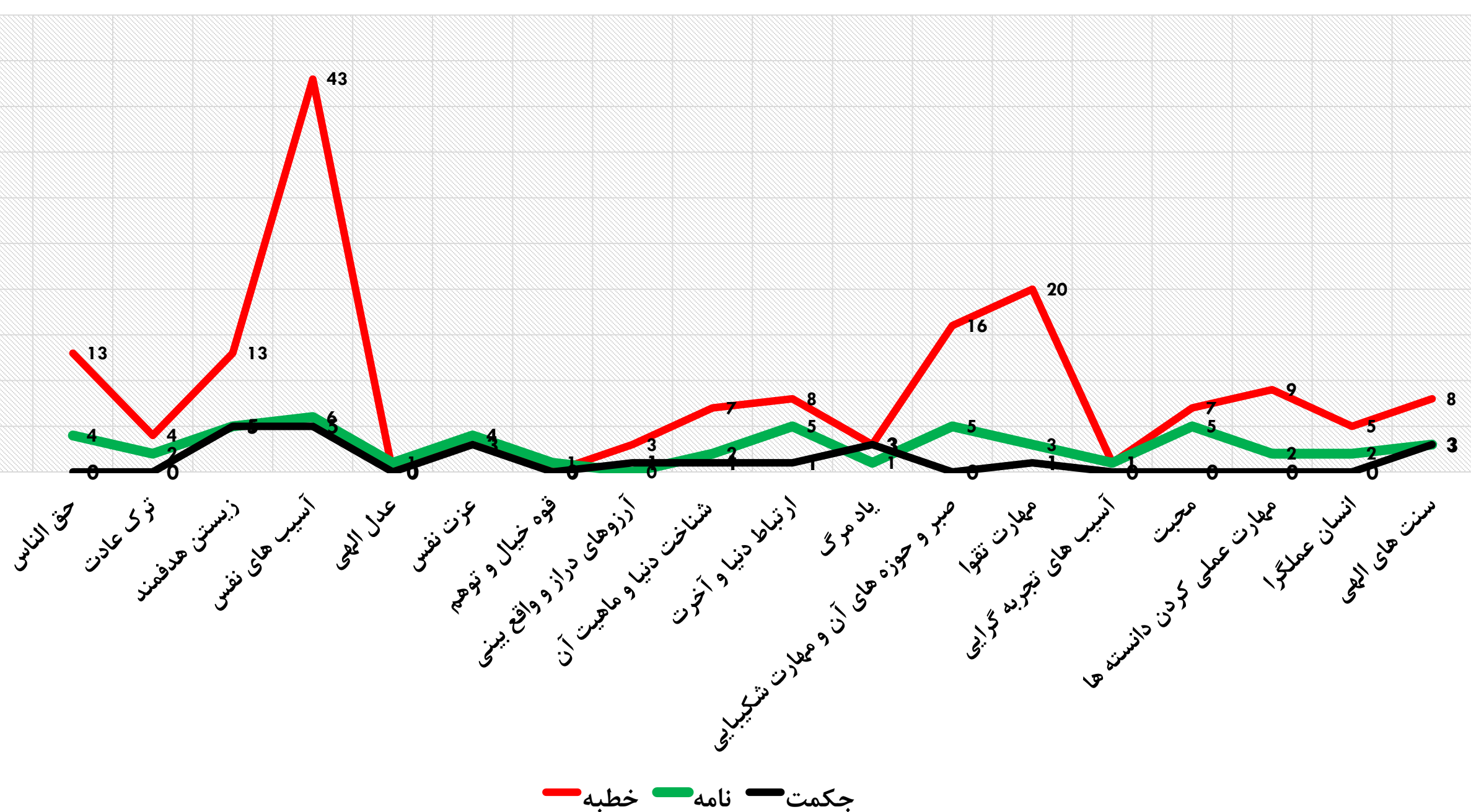
- (۱) عدم وجود نسخه دیجیتال از ترجمه کتاب شرح نهج البلاغه و لزوم تایپ یک به یک روایات استخراج شده.
- (۲) کسری بودن جلد ۱۲ ترجمه کتاب در چاپ های موجود در کتابخانه های شهر مشهد.
- (۳) دشواری یافتن روایات در منابع کهن شیعی به واسطه تفاوت در واژگان استفاده شده در نقل روایت.
- (۴) حجم بالای منبع و فرصت کم برای مطالعه و استخراج داده ها با وجود لزوم انجام تعهدات آموزشی و پژوهشی در طول دوره فرصت مطالعاتی.

ردیف	عنوان درس	تعداد کل داده ها	فراوانی در خطبه ها	فراوانی در نامه ها	فراوانی در حکمت ها
۱	حق الناس	۱۷	۱۳	۴	۰
۲	ترک عادات	۶	۴	۲	۰
۳	زیستن هدفمند	۲۳	۱۳	۵	۵
۴	آسیب های نفس ۲	۵۴	۴۳	۶	۵
۵	عدل الهی	۱	۰	۱	۰
۶	عزت نفس و کرامت انسان	۱۱	۴	۴	۳
۷	قوة خیال و توهم	۱	۰	۱	۰
۸	آرزوهای دراز و واقع بینی	۴	۳	۰	۱
۹	دنیا و ماهیت آن	۱۰	۷	۲	۱
۱۰	ارتباط دنیا و آخرت	۱۴	۸	۵	۱
۱۱	یاد مرگ	۷	۳	۱	۳
۱۲	صبر و حوزه های آن و مهارت های شکیبایی	۲۱	۱۶	۵	۰
۱۳	مهارت تقوا	۲۴	۲۰	۳	۱
۱۴	آسیب های تجربه گرایی	۲	۱	۱	۰
۱۵	محبت	۱۲	۷	۵	۰
۱۶	عملی کردن دانسته ها	۱۱	۹	۲	۰
۱۷	انسان عملگرا	۷	۵	۲	۰
۱۸	سنت های الهی	۱۴	۸	۳	۳
جمع بندی		۲۳۹	۱۶۴	۵۲	۲۳

فراوانی داده ها به تفکیک خطبه، نامه و حکمت ها



فراوانی داده ها به تفکیک خطبه، نامه و حکمت ها



پیگیری داده ها در منابع شیعی

* عدم وجود داده های مرتبط با دو موضوع در منابع شیعی

۱. آسیب های تجربه گرایی. (۲ داده: ۱ خطبه / ۱ نامه)

۲. انسان عملگرا. (۷ داده: ۵ خطبه / ۲ نامه)

* توجه خاص ابن ابی الحدید به آثار شیخ صدوق (۴ کتاب) و شیخ طوسی (۳ کتاب).

* استفاده از کتب امالی.

* استفاده از دو کتاب مشهور قاضی نعمان: شرح الاخبار و دعائم الاسلام

پیگیری داده ها در منابع شیعی

* وجود برخی از ۲۳۹ داده شناسایی شده در ۴۹ منبع شیعی قبل از شرح نهج البلاغه.

* بیشترین فراوانی تکرار به ترتیب: خطبه ها / نامه ها / حکمت ها

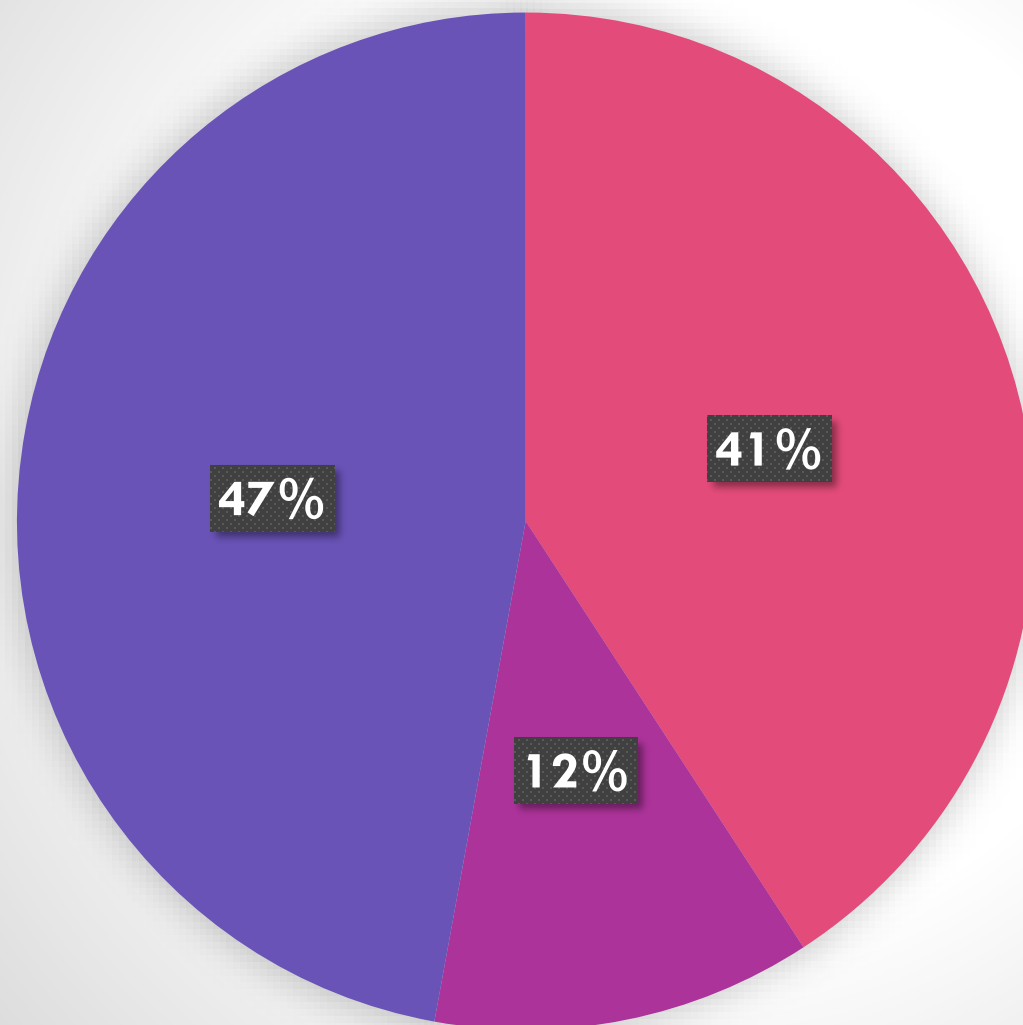
ردیف	نوع روایت	کل تعداد روایات در ۴۹ منبع شیعی	۵ منبع اصلی (بیشتر از ۱۰ مورد)	۱۴ منبع میانه (بین ۳-۹ مورد)	۳۰ منبع انتهایی (بین ۱-۲ مورد)
۱	خطبه	۱۷۴ از ۲۳۹	۸۲	۵۸	۳۴
۲	نامه	۱۱ از ۵۲	۴	۵	۲
۳	حکمت	۱۱ از ۲۳	۱	۸	۲

* بهره گیری قابل توجه ابن ابی الحدید از ۵ منبع شیعی.

* نمایش فراوانی های منابع اصلی و میانه در جدول بعدی.

ردیف	عنوان منبع	تعداد کل داده ها	فراوانی در خطبه ها	فراوانی در نامه ها	فراوانی در حکمت ها
۱	وقعه صفین	۲۴	۲۱	۳	۰
۲	مجموعه ورام	۲۱	۲۰	۰	۱
۳	تحف العقول حرانی	۱۶	۱۵	۱	۰
۴	الکافی	۱۶	۱۶	۰	۰
۵	الغارات	۱۰	۱۰	۰	۰
۶	من لایحضره الفقیه	۸	۷	۰	۱
۷	الخصال	۸	۷	۰	۱
۸	روضه الواعظین	۸	۵	۲	۱
۹	مشکاه الانوار طبرسی	۷	۵	۱	۱
۱۰	الامالی طوسی	۷	۵	۰	۲
۱۱	نزهه الناظر حلوانی	۵	۴	۰	۱
۱۲	دعائم الاسلام	۴	۳	۱	۰
۱۳	شرح الاخبار	۴	۳	۱	۰
۱۴	غرر الحکم تمیمی	۴	۴	۰	۰
۱۵	عیون اخبار الرضا ع	۴	۴	۰	۰
۱۶	المجازات النبویه شریف رضی	۳	۳	۰	۰
۱۷	جامع الاخبار شعیری	۳	۳	۰	۰
۱۸	تهذیب الاحکام	۳	۳	۰	۰
۱۹	مکارم الاخلاق طبرسی	۳	۲	۰	۱
جمع بندی		۱۵۸	۱۴۰	۹	۹

فراوانی خطبه ها در منابع متقدم شیعی

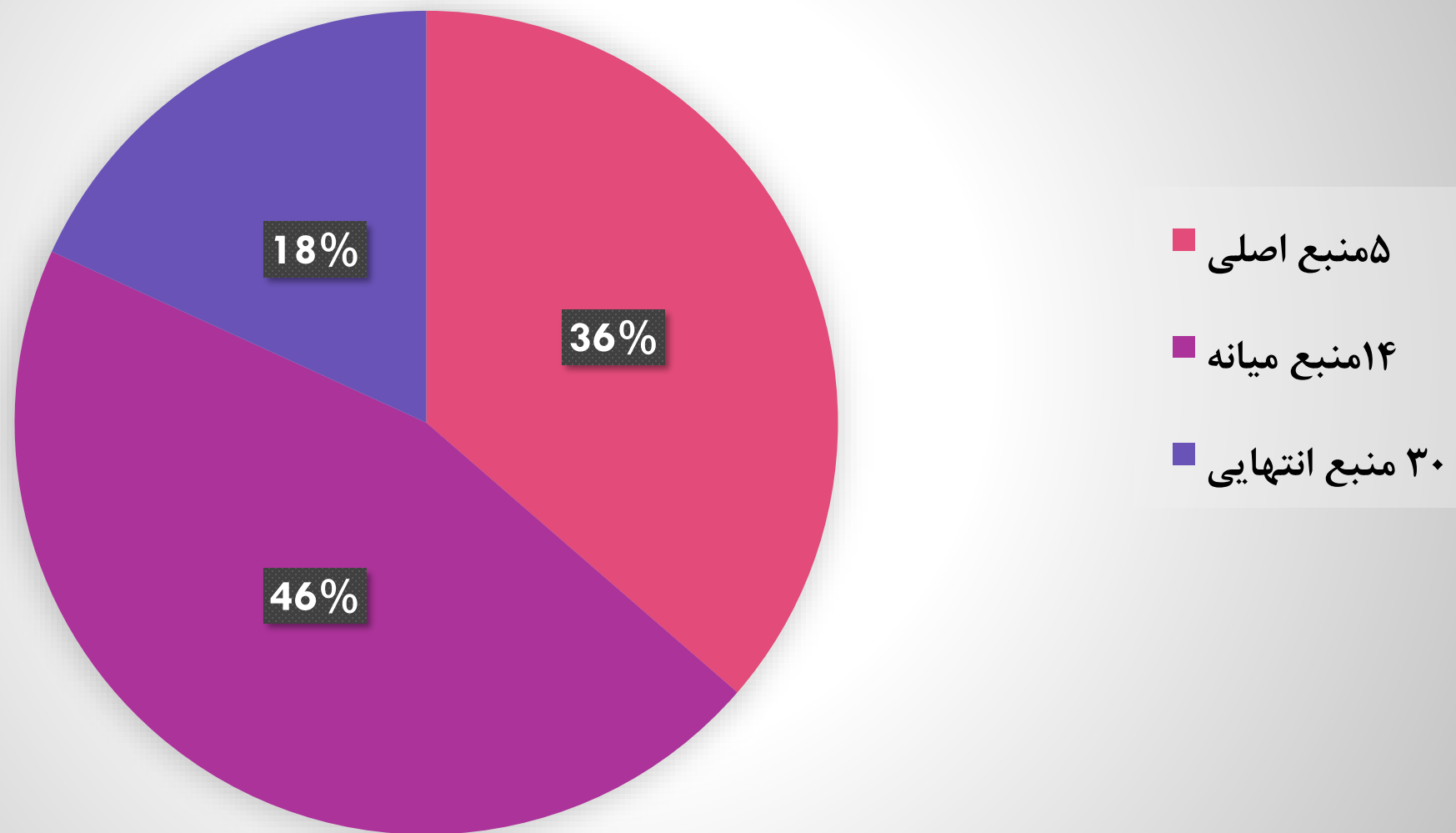


■ ۱۴ منبع میانه

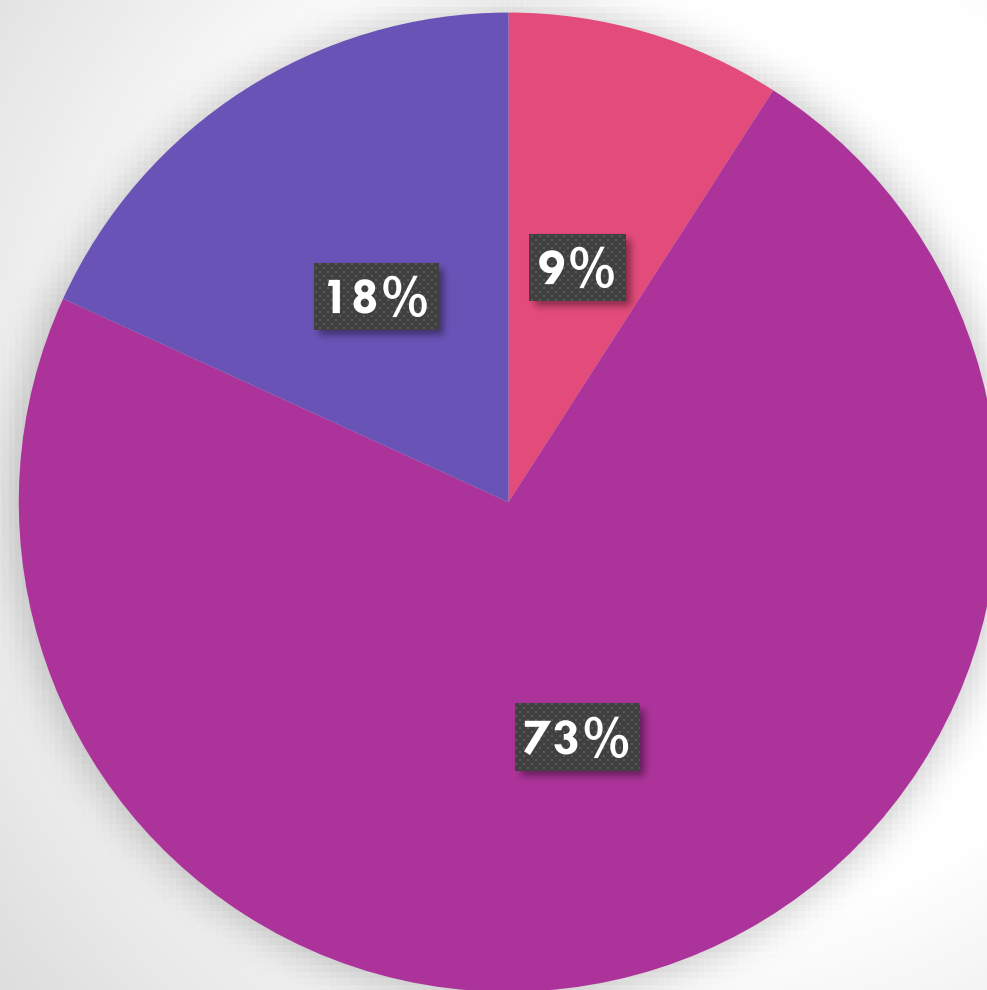
■ ۳۰ منبع انتهایی

■ ۵ منبع اصلی

فراوانی نامه ها در منابع متقدم شیعی



فراوانی حکمت ها در منابع متقدم شیعی



- منبع اصلی ۵
- منبع میانه ۱۴
- منبع انتهایی ۳۰

تعداد		تعداد روایت در شرح نهج البلاغه	تعداد موجود در منابع پیشین شیعه	دفعات تکرار در منابع پیشین شیعه	توضیحات (فراوانی به تفکیک هر منبع شیعی)
موضوع	خطبه	۱۳	۷	۲۷	کافی کلینی: ۳ تحف العقول حرانی: ۴ الخصال (۱۳۶۲): ۲ من لا یحضره الفقیه (۱۴۱۳): ۳
	حق الناس				متشابه القرآن و مختلفه ابن شهر آشوب: ۱ السرائر الحاوی لتحریر الفتاوی ابن ادريس: ۴ الدر النظیم فی مناقب الأئمه اللهمیم، شامی: ۱
					کشف الغمه: ۱ روضه الواعظین: ۱ الغارات ثقفی: ۱
					دعائم الإسلام و ذکر الحلال و الحرام و القضايا و الاحکام، ابن حیون: ۱
					بشاره المصطفی لشیعه المرتضی عمادالدین طبری: ۱
	نامه	۴	♦	♦	
حکمت	♦	♦	♦		

توضیحات (فراوانی به تفکیک هر منبع شیعی)				تعداد تکرار در منابع پیشین شیعه	تعداد موجود در منابع پیشین شیعه	تعداد روایت در شرح نهج البلاغه	تعداد	ترک عادت
تفسیر قمی: ۱	الخصال (۱۳۶۲): ۱	تحف العقول حرانی: ۱	الغارات: ۲	۵	۳	۴	خطبه	
تحف العقول حرانی: ۱		خصائص الأئمة عليهم السلام شريف رضى: ۱		۱	۱	۲	نامه	
				♦	♦	♦	حکمت	

تعداد		تعداد روایت در شرح نهج البلاغه	تعداد موجود در منابع پیشین شیعه	دفعات تکرار در منابع پیشین شیعه	توضیحات (فراوانی به تفکیک هر منبع شیعی)				
موضوع									
زیستن هدفمند	خطبه	۱۳	۷	۱۶	وقعه صفین: ۱	جامع الاخبار شعیری: ۱	السقیفه و فدک بصری: ۱	نزهه الناظر و تنبیه الخاطر حلوانی: ۳	
					کلینی: ۲	صحیفه سجادیه: ۲	الدعوات راوندی(۱۴۰۷): ۱	مجموعه ورام ابن ابی فراس: ۲	
					عیون اخبار الرضا(ع): ۱			الخرائج والجرائع(۱۴۰۹): ۱	من لا یحضره الفقیه (۱۴۱۳): ۱
					وقعه صفین: ۱				
					نامه				
					حکمت				
		۵	۳	۲	روضه الواعظین: ۱	امالی طوسی (۱۴۱۴): ۲	کنز الفوائد: ۱		
نزهة الناظر و تنبيه الخاطر حلوانی: ۱					مکارم الاخلاق طبرسی(۱۴۱۲): ۱				

تعداد		تعداد روایت در شرح نهج البلاغه	تعداد موجود در منابع پیشین شیعه	دفعات تکرار در منابع پیشین شیعه	توضیحات (فراوانی به تفکیک هر منبع شیعی)		
آسیب های نفس	خطبه	۴۳	۲۵	۵۲	وقعه صفین: ۳	کلینی: ۴	تحف العقول حرانی: ۵
					مصباح المجتهد طوسی ۱:۱۴۱۱	السرائر الحاوی لتحریر الفتاوی ابن ادریس: ۱	مشکاه الانوار فی غرر الاخبار علی بن حسن طبرسی ۱۳۸۵: ۴
					امالی مفید (الف): ۱	الغارات ثقفی: ۱	مجموعه ورام ابن ابی فراس: ۱۲
					جامع الاخبار شعیری: ۲	الدعوات راوندی(۱۴۰۷): ۱	امالی طوسی ۱۴۱۴: ۲
					امالی صدوق ۱:۱۳۷۶	شرح الاخبار ۱۴۰۹: ۲	روضه الواعظین: ۲
					دعائم الاسلام ۱۳۸۵: ۲	الخصال ۱۳۶۲: ۱	مکارم الاخلاق طبرسی (۱۴۱۲): ۱
					غرر الحکم و درر الکلم تمیمی: ۱	عیون اخبار الرضا(ع)(۱۳۷۸): ۲	تهذیب الاحکام طوسی (۱۴۰۷): ۱
					خصائص الأئمة عليهم السلام شریف رضی: ۱		عیون الحکم و المواعظ واسطی: ۱
	نامه	۶	۱	۲	وقعه صفین: ۱	دعائم الإسلام قاضی نعمان: ۱	
	حکمت	۵	۱	۴	من لایحضره الفقیه (۱۴۱۳): ۱	مشکاه الانوار فی غرر الاخبار علی بن حسن طبرسی ۱۳۸۵: ۱	
					الخصال(۱۳۶۲): ۱	المحاسن برقی: ۱	

تعداد		تعداد روایت در شرح نهج البلاغه	تعداد موجود در منابع پیشین شیعه	دفعات تکرار در منابع پیشین شیعه	توضیحات (فراوانی به تفکیک هر منبع شیعی)
عدل الهی	خطبه	♦	♦	♦	
	نامه	۱	۱	۱	وقعه صفین: ۱
	حکمت	♦	♦	♦	

توضیحات (فراوانی به تفکیک هر منبع شیعی)			تعداد تکرار در منابع پیشین شیعه	تعداد موجود در منابع پیشین شیعه	تعداد روایت در شرح نهج البلاغه	تعداد موضوع
الاحتجاج: ۱	اثبات الوصیه ۱	روضه الواعظین: ۱	۶	۳	۴	عزت نفس و کرامت انسان
الغارات: ۱	لهوف: ۱	مثیر الاحزان: ۱				
الارشاد مفید: ۱			۱	۱	۴	
مشکاه الانوار طبرسی: ۱	روضه الواعظین: ۲		۳	۲	۳	

توضیحات (فراوانی به تفکیک هر منبع شیعی)		تعداد تکرار در منابع پیشین شیعه	تعداد موجود در منابع پیشین شیعه	تعداد روایت در شرح نهج البلاغه	تعداد	قوه خیال و توهم
					موضوع	
		♦	♦	♦	خطبه	
النوادر راوندی: ۱	عیون اخبار الرضا ع: ۱	۲	۱	۱	نامه	
		♦	♦	♦	حکمت	

توضیحات (فراوانی به تفکیک هر منبع شیعی)				تعداد تکرار در منابع پیشین شیعه	تعداد موجود در منابع پیشین شیعه	تعداد روایت در شرح نهج البلاغه	تعداد موضوع
آمالی طوسی: ۱	الخصال: ۲	الکافی: ۲	وقعه صفین: ۲	۱۱	۲	۳	آرزوهای دراز و واقع بینی
روضه الواعظین ۱	امالی مفید: ۱	الاحتجاج: ۱	غرر الحکم تمیمی: ۱				
				♦	♦	♦	
				♦	♦	۱	حکمت

تعداد		تعداد روایت در شرح نهج البلاغه	تعداد موجود در منابع پیشین شیعه	دفعات تکرار در منابع پیشین شیعه	توضیحات (فراوانی به تفکیک هر منبع شیعی)
موضوع					
شناخت دنیا و ماهیت آن	خطبه	۷	۲	۳	وقعه صفین: ۳
	نامه	۲	۱	۱	وقعه صفین: ۱
	حکمت	۱	۱	۱	مجموعه ورام: ۱

توضیحات (فراوانی به تفکیک هر منبع شیعی)				تعداد تکرار در منابع پیشین شیعه	تعداد موجود در منابع پیشین شیعه	تعداد روایت در شرح نهج البلاغه	تعداد	موضوع
الکافی: ۱	تهذیب الاحکام: ۱	الغارات: ۱	وقعه صفین: ۱	۸	۳	۸	خطبه	ارتباط دنیا و آخرت
من لایحضره الفقیه: ۱	کتاب سلیم بن قیس: ۱	تحف العقول حرانی: ۱	شرح الاخبار: ۱					
				۰	۰	۵	نامه	
				۰	۰	۱	حکمت	

توضیحات (فراوانی به تفکیک هر منبع شیعی)			تعداد تکرار در منابع پیشین شیعه	تعداد موجود در منابع پیشین شیعه	تعداد روایت در شرح نهج البلاغه	تعداد موضوع
الغارات: ۱	الامالی طوسی: ۱	الكافی: ۱	۵	۳	۳	خطبه
مجموعه ورام ابن ابی فراس: ۱			من لا یحضره الفقیه: ۱			یاد مرگ
			۰	۰	۱	
			۰	۰	۳	

توضیحات (فراوانی به تفکیک هر منبع شیعی)				تعداد موضوع	تعداد روایت در شرح نهج البلاغه	تعداد موجود در منابع پیشین شیعه	دفعات تکرار در منابع پیشین شیعه
غرر الحکم تمیمی: ۳	وقعه صفین: ۱	نزهه الناظر حلوانی: ۱	مناقب آل ابی طالب: ۱	صبر و حوزه های آن و مهارت شکیبایی	۱۶	۷	۱۶
عیون الحکم واسطی: ۲	الغارات: ۱	مجموعه ورام ابن ابی فراس: ۳					
تحف العقول حرانی: ۲		خصائل الائمه شریف رضی: ۲					
تنزیه الانبیاء سید مرتضی: ۱				نامه	۵	۱	۱
				حکمت	۰	۰	۰

توضیحات (فراوانی به تفکیک هر منبع شیعی)				تعداد تکرار در منابع پیشین شیعه	تعداد موجود در منابع پیشین شیعه	تعداد روایت در شرح نهج البلاغه	تعداد 	
--	--	--	--	--	--	---	---	--

توضیحات (فراوانی به تفکیک هر منبع شیعی)		تعداد تکرار در منابع پیشین شیعه	تعداد موجود در منابع پیشین شیعه	تعداد روایت در شرح نهج البلاغه	تعداد	موضوع
مجموعه ورام ابن ابی فراس: ۱	وقعه صفین: ۲	۳	۳	۷	خطبه	
	شرح الاخبار: ۱	۱	۱	۵	نامه	
		۰	۰	۰	حکمت	

محبت

توضیحات (فراوانی به تفکیک هر منبع شیعی)		تعداد تکرار در منابع پیشین شیعه	تعداد موجود در منابع پیشین شیعه	تعداد روایت در شرح نهج البلاغه	تعداد موضوع
تقریب المعارف ابوصلاح حلبی: ۱	وقعه صفین: ۲	۳	۳	۹	خطبه
		♦	♦	۲	نامه
		♦	♦	♦	حکمت
					مهارت عملی کردن دانسته ها

توضیحات (فراوانی به تفکیک هر منبع شیعی)				تعداد تکرار در منابع پیشین شیعه	تعداد موجود در منابع پیشین شیعه	تعداد روایت در شرح نهج البلاغه	تعداد	موضوع
مشکاه الانوار طبرسی: ۱	تفسیر فرات کوفی: ۱	الغارات: ۲	وقعه صفین: ۱	۸	۴	۸	خطبه	مهارت عملی کردن دانسته ها
من لایحضره الفقیه: ۱	مجموعه ورام ابن ابی فراس: ۱		الکافی: ۱					
مناقب آل ابی طالب: ۱				۱	۱	۳	نامه	
				۰	۰	۳	حکمت	